

Война и надежда в Диарбекир

Автор: Руслан Трад

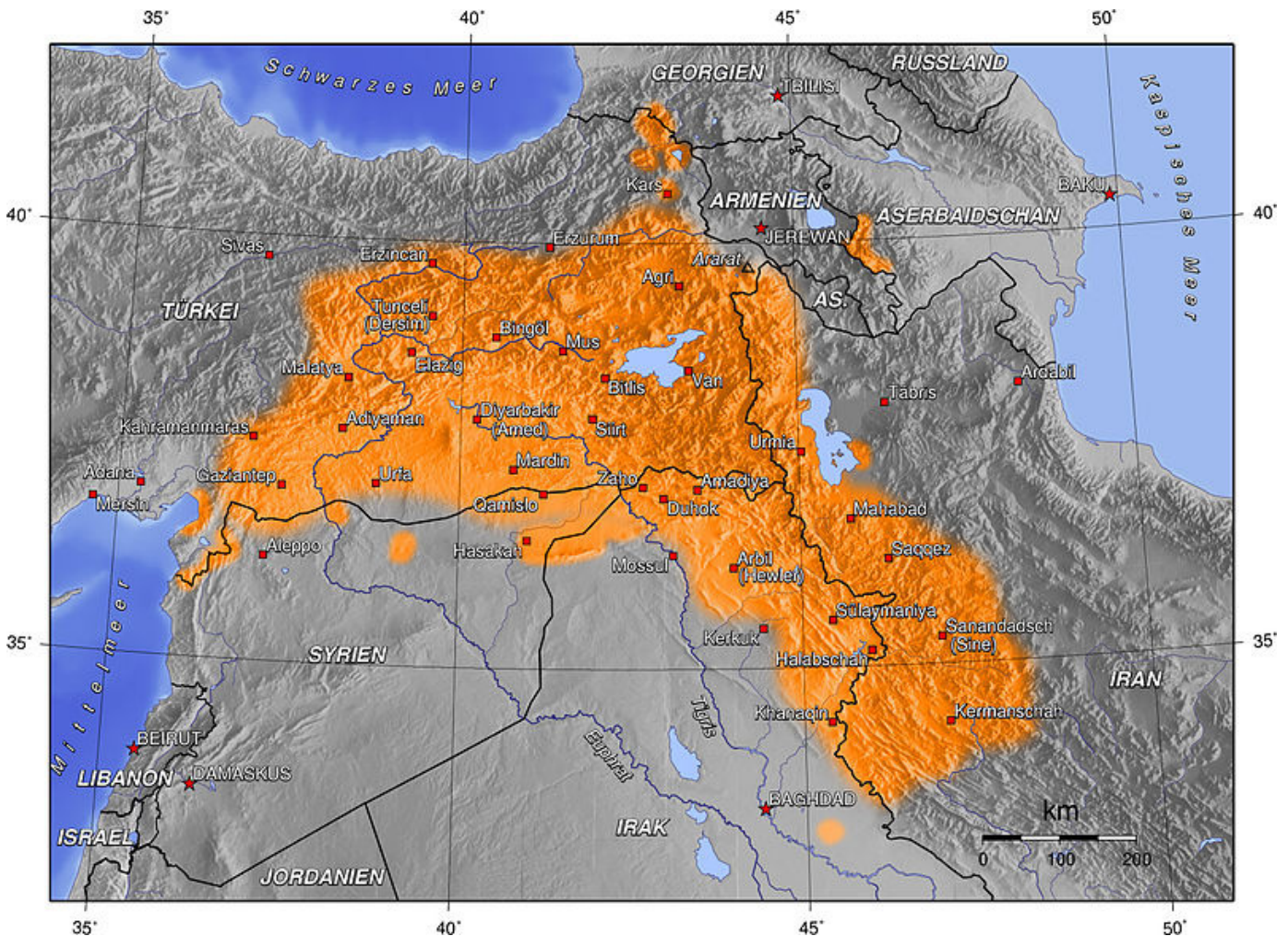
<http://ruslantrad.com/2012/10/29/voyna-i-nadezhda-v-diarbekir/>

През последната седмица се намирах в югоизточна Турция. Район, който в мнозина на Балканите предизвиква неприятни асоциации. В интерес на истината, подобни емоции извиква и у турското общество.

Диарбекир все още има славата на мрачно място, в което не са добре приети чужденци. В продължение на 10 дни успях да се убедя, че второто

твърдение не се оказва вярно. Или, ако можем да кажем така, чужденците са проблем повече за властите, отколкото за местното население. Властите са израз на турската държава в този размирен район, а местните са почти изцяло кюрди.

За сблъсъка между PKK, Кюрдската работническа партия, и турската страна се е говорило много и най-вероятно ще продължи да се говори и

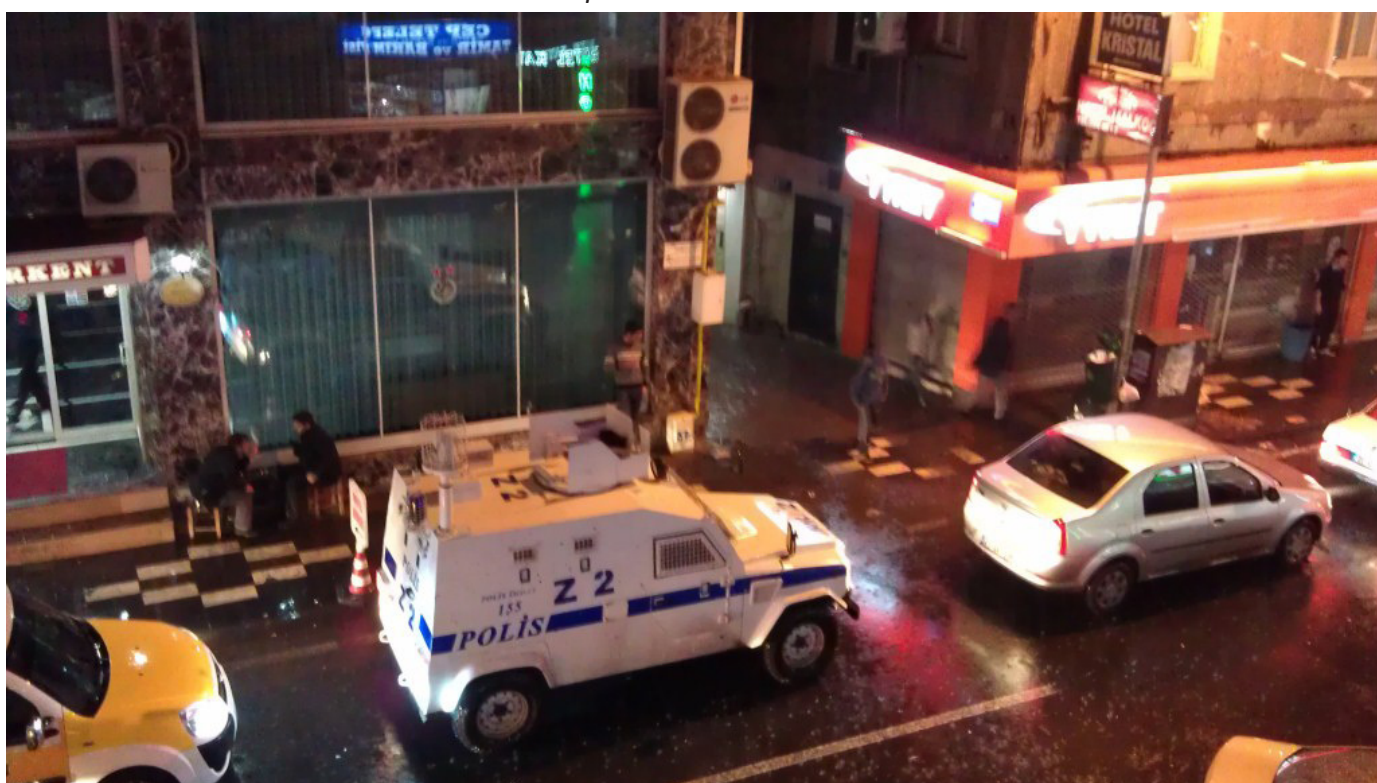
Карта на кюрдските райони в Близкия изток. Диарбекир (Амед) е смятан за неофициална столица на кюрдската национална идея.

през следващите десет години. Имах възможността да се убедя колко силно въздействие има конфликта за своите 20 години и как се отразява на хората в Диарбекир, Батман, Хасанкейф,

Шърнар и други места. Лицата на хората говорят – там е изписано всичко, което трябва да знае някой отвън. Животът в южна Турция е като песен на емблематичния за кюрдите Ахмет

Тази снимка направих, докато седях в стария хан "Хасан Паша" в стария град на Диарбекир. Военните хеликоптери обикалят постоянно.

Снимка, направена от прозореца на хотела. Нормалните полицейски коли изглеждат по този начин в Диарбекир и района.

Снимка, направена в бедните квартали на Диарбекир. Стените са покрити с надписи, подкрепящи кюрдските бунтовници от PKK.

Кая – тъжна, тежка, караща човек да мисли, да се завие с емоциите си и да не излезе изпод тях с дни.

Минаващите над главите ни военни хеликоптери, патрулиращите бронирани коли на полицията, играещите на табла по улиците кюрди и турци, замисленият асирийски свещеник, мирисът на подправки, агнешко и кафе – това накратко е Диарбекир. Амед, Амида, Диар-и Бакир, Диярбакър, Диарбекир – различни нюанси на едно и също име, използвано от всеки за различни цели.

Горните снимки показват само една малка част от чувството, което изпитва човек, когато посети югоизточна Турция. Всъщност, иска ми се да поговорим за двете най-силни емоции, които изпитах аз и останалите в групата от експедицията в района: война

и надежда.

Война.

Войната е част от живота в Диарбекир. Тя е еднакво съставна част от бита и на турци, и на кюрди. От една страна седят роднините на убитите от PKK турски войници, а от другата – онези кюрди, убити или арестувани от турските власти. От започването на анти-турските действия на PKK през 1984 година до днес, живота си са загубили над 40 000 души. Точно, когато пристигнах в Диарбекир, в затвора на града имаше стартирала гладна стачка на политически затворници и про-кюрдски активисти. Тяхното състояние са влошаваше и това предизвика протести пред затвора, което от своя страна доведе до по-голяма стагнация в самия град. Към момента

над 300 затворници от над 30 затвора из цяла Турция са в гладна стачка като символ на солидарност към стачкуващите в диарбекирския затвор. Броят на политическите затворници и про-кюрдските активисти в затворите е над 10 000 души. Това е една от причините Турция да бъде критикувана за нивото на човешките права в страната.

В Диарбекир празненствата не се провеждат както в други части на Турция. По време на експедицията беше големият мюсюлмански празник Ейд ал-адха или Курбан Байрам. По принцип това събитие се отбелязва с множество мероприятия, събирания по площади и улици, веселба. Това не се случува в Диарбекир. Заради напрежението, събиранията са забранени или поне заплахата е скрепена

с неписания закон на постоянно преминаващите бронирани “крепости” на местната полиция – военна, бронирана техника и коли с прикрепени радари. Станеше ли 20:00 – 21:00 ч., бронираните коли започваха да обикалят стария град, където магазините затваряха именно по това време. Нямаше събирания, нямаше тържества.

Трябва да се каже, че главната опасност за турската полиция идва именно от стария град на Диарбекир и близките бедни квартали, които от групата нарекохме описателно “*диарбекирски фавели*” - подобно на бразилските гъсто заселени квартали, които представляват най-големия проблем за властите, заради ширещата се бедност и престъпност.

Изглед откъм старите стени на Диарбекир към бедните квартали.

Населението на тези квартали е почти изцяло съставено от кюрди, които открито показват неприязънта си към турската полиция. Затова и често стават проблеми – има нападения върху полицаи, както и ответни арести, а полицията има позволение за стрелба. Най-вероятно именно тези квартали са опорният стълб на ПКК в самия град, освен самата идея за Кюрдистан. Според идеологията на бунтовническото движение, Диарбекир е столица на неродената кюрдска държава. Самото споменаване на тази идея води със себе си последствия – главно арест или цензура. По време на експедицията имахме проект за късометражен филм, в който да става дума за културата в Диарбекир. На едно място се споменаваше за връзката на Диарбекир с Кюрдистан и тази част беше отрязана. За щастие я запазахме като файл – не, за да правим напук на някого, а защото е важен

елемент от една идея, която продължава да се развива и, която има значително влияние върху двете страни. Сега, когато сирийската гражданска война е в разгара си, ПКК става по-активна в Турция, която пък е разтърсена от бежански вълни и вътрешни политически спорове. Нестабилната турско-сирийска граница дава възможност за връзка и с кюрдите в Сирия. От друга страна, уредените вече в автономия кюрди в северен Ирак, Иракски Кюрдистан, дават пари за развитието на отделни градове в югоизточна Турция, като град Батман (на кюрдски – Êlih), който за своите 300 000 души население, има няколко търговски центъра, а надписите са почти изцяло на кюрдски. На всичкото отгоре областта около Батман е богата на петрол – още една причина за политически сблъсъци и желание на всяка от страните да има влияние тук.

В бедните квартали, оградени със стени и тел.

Още от слизането на летището на Диарбекир могат да се видят оръдия и бодлива тел, а мерките за сигурност за изключителни. Една от причините за това е защото летището на Диарбекир е едно от най-големите военни летища в района и център на турските военновъздушни сили. Оттук често турските части потеглят за Северен Ирак, където се водят операции срещу крепости на кюрдските бунтовници от ПКК. Затова и самото летище често е цел на ПКК, като се залагат крайпътни бомби около пистата на самолетите.

Надежда.

Сега, захвърлете всичко написано погоре.

Или най-малкото го прекройте в по-светли нюанси. Защото Диарбекир всъщност се развива с всяка изминала година. Местните хора споделяха вижданията си за района и за конфликта. При един момент, когато беше станало дума за турската държава и отношението ѝ към кюрдския въпрос, един от кюрдите в компанията каза:

“Аз не искам да имаме проблеми с турците. Ние сме били заедно винаги. Но искам промяна в третирането на институциите към нас.”

И може би именно в това се корени самият проблем на битово равнище. Докато обикновените хора, онези по улиците, продавачите на пазара и децата, играещи футбол пред магазините искат един нормален живот,

то различни политически фракции използват основата на конфликта за свои цели. Диарбекир граничи с богат на природни ресурси район, един от тях е петролът. Именно в тези части, намиращи се в близост до иракската и сирийската граница, днес ПКК е най-активна и често биват нападени военни пунктове и техника. Кое то, разбира се, води до репресии срещу обикновените хора по селата и малките градове.

Мъже разговарят на по чаша черен чай в хана “Хасан Паша”.

Част от новата част на Диарбекир, където младите искат забавления и забрава за проблемите.

Но всичко това не е достатъчно, за да спре желанието за живот в тези размирни части на Турция – нито за турците, нито за кюрдите. Важно е да се каже, че ПКК имат противници дори сред местните кюрди. Всъщност, те продължават да живеят заедно,

този път напук на желанието на политиците да се възползват от бедността и несгодите. Спирането на тока в определен час също не помрачаваше настроението – вадеха се лампите и разговорите продължаваха, а уханиято на кафе се носеше навсякъде.

Момчета играят футбол пред супермаркет в Диарбекир.

Надеждата е човешко чувство, което е по-силно от всичко останало. Все повече се убеждавам в това, особено след като бях в този далечен край. Вярата, че ще дойде нещо по-хубаво. Наистина, доброто е по-малко от лошото, но именно, когато дойде то държи човешката надежда напук на всичко черно, ставащо наоколо. Аз бях удивен как хората се усмихваха, как вървяха по улиците, как общуваха помежду си. Може би заради това изгубихме представа за времето – ние, които идвахме от място, където времето е мерна единица за успех, загубихме представа за него, защото тук, в Диарбекир, то беше просто миг, престоющ, отминал и настоящ. Всичко се сливаше в бита и ежедневието на хората, за които нямаше значение нищо друго, освен щастието. В играта на футбол пред супермаркета, намиращ се встрани от хотела ни, виждах символизъм. Младежите

играха на нетипично място, а част от групата ни се присъедини към тях. Никой не им правеше забележка, въпреки, че минаваше голяма улица от там. Възрастните дори се наслаждаваха, виждайки, че младите намират с какво да се забавляват и то насред улицата. Наистина имаше нещо силно в тази гледка.

И накрая, символът на противоречията можехме да видим най-добре във въпроса около селището Хасанкейф, намиращо се на изток към границите с Ирак и Сирия.

Хасанкейф.

За запазването на древното селище Хасанкейф (на кюрдски – Heskîf) и района му има много кампании в миналото и днес. Причината за това е, че има реална опасност Хасанкейф

“Добре дошли” на турски, кюрдски и арабски език.

да бъде пометен от корпоративното цунами, заливащо цяла Турция. Едно от местата, които трябваше да се посетят по време на експедицията беше именно Хасанкейф, защото той представлява изключително културно наследство не само за Диярбакир и Батман, а и за човешката история.

В миналото главно арменско – арабски град, днес Хасанкейф има почти изцяло кюрдско население. Геноцидът срещу арменци и асирийци в началото на XX век е една от причините за промяната в етническия баланс на областта, като през последните 20-30 години кюрдската миграция се засилва. Но истинският проблем за Хасанкейф е язовирът Илису. Язовирът се строи в близост до селището Илису, на река Тигър, и е част от проект за 22 язовира в югоизточна Турция, които да снабдяват с вода района. Започнат през 2006 година,

язовирът се очаква да бъде готов през 2015 година. Но строежът е придружен с международна полемика – за да се завърши, част от Хасанкейф ще бъде потопен под водата и населението трябва да бъде преместено. Заради това проектът губи международното си финансиране през 2008 година. Местните хора смятат, че ако бъде завършен язовирът Илису, това ще е краят на над 10 000 годишната история на Хасанкейф – около 185 населени места ще бъдат наводнени, а над 50 000 души ще трябва да бъдат преселени. Някои критици заявяват, че чрез язовира се цели и ограничаване дейността на ПКК.

От своя страна правителството в Анкара защитава проекта, като заявява, че така ще бъдат открити над 10 000 нови работни места в иначе бедния югоизток. Според властите, местните хора ще бъдат компенсирани, но реално има засегнати вече 19 села, а

само на няколко души са били дадени компенсации.

Защо има петиция за включване на Хасанкейф в културното наследство на ЮНЕСКО?

Хасанкейф е древен град и данните за него датират още от времето на плочките на Мари (около 1800 г. пр. Хр.). Римляните построяват крепост, а по време на византийското управление крепостта става епископия под името Кифас. Тя е завладяна от арабите около 640 година, които дават на града името Хисн Кайф. През 12 век градът е завладян от Ортокидите и превърнат в тяхна столица. През този период в Хасанкейф Ортокиди и Аюбиди построяват мост над р. Тигър и два двореца. Подобрената инфраструктура позволява на селището да се превърне в спирка по Пътя на коприната, а през 1232 г. Аюбидите, наследници на Салах ад-Дин, го превръщат във важен ислямски център. През 1260 година градът е разграбен от монголите. Той възкръсва за живот, макар и вече не като главен град, при управление на Ак Куюнлу. През 1515 година е превзет от османците, когато отново има възход.

Днес селището Хасанкейф има население от около 3 000 души, които се издържат главно от земеделие и туристи, идващи да разгледат различните археологически обекти и интересните скални жилища. Те са горди с наследството върху което живеят и затова желанието им е то да бъде запазено. Дори с цената на липсата

на работа и развитие. Според местните жители язовирът в Илису може да бъде спрян и това да не попречи да се изгради системата от язовири в Източна Анадола. В решенията на правителството жителите на Хасанкейф виждат най-вече политически цели и страховете им са, че до 2015 година Хасанкейф ще потъне под водата, те ще загубят жилищата си, а този процес ще изглежда кулминация на усилията на управляващите да се разправят с бунтовниците на юг. В опитите за запазване на Хасанкейф има нещо, което може да опише цялата ситуация в южна Турция – борба. За всеки – турци, кюрди, арменци, асирийци, араби. Този район е толкова смесен, че е трудно да кажеш кой какъв е. Играта на колониалните сили от началото на ХХ век, след това на турския и арабския национализъм, а днес на кюрдската национална идеология, е преплела съдбите на милиони хора в тази древна земя. Проблемите следват един след друг, но сякаш липса политическа воля те да бъдат разрешени. Не става дума за Кюрдистан, ПКК, управлението в Анкара или интересите на външните Русия и САЩ – тук голямото бреме, тежестта на годините и грешките на редица управления, пада върху плещите на обикновения човек. Онзи, който става всяка сутрин, за да отвори магазинчето си за подправки, върху децата, които си играят с автомати, върху стареца, отиващ бавно към джамията. Именно тези лица са есенцията на древния Диарбекир.